

Giá điện: Cần chia sẻ và công bằng

07:45 11/09/2025

Trong những năm chống lại đại dịch COVID-19, khi giá than và khí trên thế giới tăng vọt do bất ổn địa chính trị, Nhà nước đã quyết định giữ nguyên giá điện để hỗ trợ doanh nghiệp và người dân vượt qua giai đoạn đặc biệt khó khăn đó. Tập đoàn Điện lực Việt Nam (EVN) khi đó phải gánh thay cho xã hội một khoản chi phí khổng lồ, gần 45 nghìn tỷ đồng, không phải vì yếu kém quản trị, mà vì chủ trương lớn: Ổn định kinh tế – xã hội, bảo đảm an sinh xã hội.

Đó là sự chia sẻ cần thiết trong một thời khắc khó khăn, thách thức chưa từng có. Giờ đây, việc đưa phần chi phí hợp lý theo quy định đã "gác lại" vào giá bán lẻ điện không phải là bắt người dân gánh lỗ, mà đơn giản là tính đúng, tính đủ cho lượng điện đã tiêu thụ trong thời COVID-19. Đây chính là sự công bằng để ngành điện có điều kiện tiếp tục đầu tư, bảo đảm an ninh năng lượng cho phát triển đất nước.

Con số mà dư luận vẫn gọi là "lỗ" gần 45 nghìn tỷ đồng thực chất không phải là lỗ theo nghĩa quản trị doanh nghiệp, mà là khoản chi phí hợp lệ, chưa phân bổ

vào giá. Chi phí này đã chính thức được Kiểm toán Nhà nước xác nhận. Nói cách khác, đây là phần "hụt thu tạm thời" mà EVN đã phải gánh trong thời kỳ đại dịch, để giá điện không tăng theo giá than, khí trên thị trường thế giới. Việc Chính phủ hiện nay xem xét sửa đổi Nghị định 72/2025/NĐ-CP để cho phép đưa khoản chi phí này vào giá bán lẻ điện không phải là "đẩy lỗ cho xã hội", mà đơn thuần là tính đúng, tính đủ chi phí đã phát sinh trong quá khứ.

Trong kinh tế thị trường, giá bán phải phản ánh chi phí hợp lý. Nếu chi phí thực tế tăng nhưng giá bán bị giữ nguyên quá lâu, doanh nghiệp cung ứng điện sẽ mất cân đối tài chính, không thể huy động vốn để đầu tư mới. Nguy cơ thiếu điện, mất an ninh năng lượng sẽ là hệ quả trực tiếp mà cả nền kinh tế phải gánh chịu. Bởi vậy, việc điều chỉnh giá điện để bù đắp phần chi phí chưa tính này không phải để "giải cứu EVN", mà là để bảo vệ sự ổn định của hệ thống điện quốc gia.

Nỗi lo của xã hội, tất nhiên, vẫn rất đáng quan tâm. Người dân sợ hóa đơn điện tăng, doanh nghiệp lo chi phí sản xuất đội lên. Một băn khoăn nữa là liệu trong các khoản chi phí đó có phần nào do quản trị yếu kém hay không. Chính vì vậy, nguyên tắc then chốt phải được giữ vững: Chỉ những chi phí hợp lý, hợp lệ, đã được kiểm toán độc lập mới được đưa vào giá điện; mọi sai lầm quản trị hoặc chi tiêu không minh bạch phải bị loại trừ.

Kinh nghiệm quốc tế cũng cho thấy điều này là bình thường. Thái Lan áp dụng cơ chế điều chỉnh Ft (Fuel Adjustment Tariff) mỗi 4 tháng, cộng/trừ chi phí nhiên liệu vào giá điện. Hàn Quốc điều chỉnh theo quý, có lúc tăng rất mạnh khi giá dầu, khí nhập khẩu leo thang.

Ở châu Âu, khi khủng hoảng năng lượng bùng phát năm 2022, chính phủ không bắt công ty điện lực "ôm lỗ" mà dùng ngân sách để hỗ trợ trực tiếp các hộ gia đình và doanh nghiệp dễ tổn thương.

Điểm chung là: Giá phải đi cùng chi phí, còn an sinh được xử lý bằng chính sách xã hội, công khai và có mục tiêu.

Với Việt Nam, việc phân bổ khoản chi phí chưa đưa vào giá trong thời gian dịch bệnh là có lý, bởi đây là chi phí có thật, chỉ tạm thời được "hoãn lại" để chia sẻ khó khăn với toàn xã hội. Giờ đây, tính đúng, tính đủ trở lại là cần thiết để bảo đảm tín hiệu thị trường, thu hút đầu tư, nhất là vào năng lượng tái tạo và hạ tầng lưới điện. Nhưng để chính sách này có tình, cần ba điều kiện:

Thứ nhất, thực hiện theo lộ trình mềm mại, phân bổ dần trong nhiều kỳ để tránh "sốc" giá.

Thứ hai, có chính sách an sinh có mục tiêu, giữ giá bậc thang thấp cho hộ nghèo, hỗ trợ trực tiếp cho nhóm dễ bị tổn thương.

Thứ ba, đảm bảo minh bạch tuyệt đối, công bố rõ ràng cấu phần chi phí, báo cáo kiểm toán, lộ trình phân bổ, và đi kèm cam kết EVN phải cải thiện quản trị, tiết kiệm chi phí.

Điện không thể rẻ mãi nếu chi phí đã tăng lên, nhưng điều quan trọng là phải làm cho xã hội hiểu rằng đây không phải là chia lỗ cho EVN, mà là hoàn trả phần chi phí hợp lý đã được "gác lại" trong giai đoạn đặc biệt của đại dịch. Khi chính sách được triển khai một cách minh bạch, công bằng và có trách nhiệm, người dân sẽ thấy đây là lựa chọn khó nhưng cần thiết, để giúp ngành điện hoạt động ổn định và bảo đảm an ninh năng lượng lâu dài.

Chúng ta đã cùng nhau đi qua những ngày tháng gian khó nhất của đại dịch bằng sự chia sẻ. Giá điện được giữ nguyên để giảm bớt gánh nặng cho hàng triệu hộ gia đình và doanh nghiệp, và khi đó, EVN đã gánh thay xã hội khoản chi phí đáng lẽ phải được cộng vào giá thành.

Hôm nay, khi đất nước đã bước sang giai đoạn bình thường, nguyên tắc công bằng phải được khẳng định: Chi phí hợp lý đã phát sinh cần được tính đủ để hệ thống điện có thể tiếp tục vận hành lành mạnh.

Sự chia sẻ trong lúc nguy nan là điều đáng quý, còn sự công bằng trong lúc ổn định là điều cần thiết. Chỉ khi hệ thống điện khỏe mạnh, Việt Nam mới có thể bảo đảm an ninh năng lượng, thu hút đầu tư và vững vàng tiến bước phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hướng đến phồn vinh và hạnh phúc cho mọi người.

Bài viết của TS. Nguyễn Sĩ Dũng trên chinhphu.vn